

Derleyen

Ferruh Dinçhal

KABBALA

ekitap.ayorum.com

KABBALA

İÇİNDEKİLER

<i>Giriş</i>	4
<i>Kabala öğretisi</i>	5
<i>Köken</i>	6
<i>Sefer Yetzira</i>	8
<i>Sefer ha-Bahir</i>	10
<i>Sefer ha-Temuna</i>	12
<i>Sefer ha-Zohar</i>	13
<i>Luria Kabbalası</i>	14
<i>Sabetay Sevi</i>	18
<i>Hasidizm</i>	21
<i>Sonuç</i>	24
<i>Kaynakça</i>	26

Giriş

Kabbala, XII. yüz yıldan başlayarak Yahudi gizemciliğini tümüyle etkisi altına almış olan ezoterik bir akımdır. Her zaman temelde sözlü bir gelenek olan Kabbala, İbranice'de sözcük anlamı olarak da "gelenek" karşılığını taşımaktadır.

Gizemci deneyimlerin içerdiği olası kişisel tehlikelerden kaçınabilmek amacıyla, Kabbala öğretisine ve uygulamalarına inisiyasyon mutlaka bir önderin, bir yol göstericinin gözetim ve denetiminde gerçekleştirilmelidir. Her yönüyle gizemci bir öğreti olan Kabbala'nın, özünde Tanrı'nın Musa'ya aktardığı "ilâhî vahy" olan Torah'ın (Tevrat) yazılı olmayan gizli bilgilerini içerdiği ileri sürülmüştür. Yahudiliğin temel ilkesinin Musa yasalarına uyum olmasına karşın, Kabbala'nın insana doğrudan Tanrı'ya ulaşma yollarını sağladığı varsayılmıştır. Bu bakımdan Kabbala, bir çokları tarafından tehlikeli biçimde kamutanrıci (panteist) ya da sapkın olarak nitelendirilen gizemci yaklaşımlar içeren bir dinsel boyutu Yahudiliğe katmıştır.

Kabala öğretisi

Kabala öğretisi, herhangi soyut bir şey ile uğraşmaz, sadece insanın nasıl yaratıldığı ve daha yüksek varoluş seviyelerinde nasıl faaliyette bulunduğu ile uğraşır.

Kabala bilgeliğın manevi dünyaya çalışmak için bir araç olduğuna inanılır. Dünyamızı keşfetmek için, fizik, kimya, biyoloji gibi bilimleri kullanır. Bu bilimler beş duyumuzla algıladığımız fiziksel dünyaya çalışır. İçinde yaşadığımız dünyayı bütünüyle anlamak için, duyularımızın algılayamadığı gizli alemleri keşfedebilecek bir araştırma aracına ihtiyacımız vardır.

Kabala bilgeliğine göre realite iki güç veya nitelikten oluşur: alma arzusu ve ihsan etme (vermek) arzusu. İhsan etme arzusu vermek istediği için bir alma arzusu yaratır, bu nedenle daha yaygın biçimde kullanılan adı 'Yaratan'dır. Bu yüzden inanca göre tüm yaratılış bu alma arzusunun tezahür(görünüm)leridir. Kabala sadece yaratılışın tasarımını öğretmez, aynı zamanda realitenin her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen başlangıçtaki tasarlayanı gibi, nasıl tasarlayanlar olunabileceğini öğretir.

Köken

Kabbala'nın kökeni İ.S. I. yüz yılda Filistin'de filizlenen "Merkava" (ya da Merkabah) gizemciliğine kadar geri götürülebilir. Merkava gizemciliğinde temel uğraş, Eski Ahit'te peygamber Ezekiel'in düşlediği "ilâhî taht" ya da "araba" (merkava) hakkında derin düşüncelere dalmak ve bu sayede coşku içinde kendinden geçmektir.

VII. ve XII. yüz yıllar arasında uygulama alanı Filistin'den Babilonya'ya kayan ve yoğun biçimde Gnostik inançların etkisi altında kalan Merkava gizemciliğinde asıl amaç, Tanrı'nın tahtını ve göksel düzeni düşleyebilmektir. Gizemci Merkava yazımında, coşku içindeki ruhun yükselişi, düşman meleklerle dolu "yedi küre"yi ya da "yedi gök katını" aşmak için yapılan tehlikeli bir yolculuk olarak tanımlanmaktadır. Ruhun bu yolculuktaki amacı, merkava'nın üzerinde bulunan ilâhî tahta ulaşmaktır.

"Tzenu'im" adı verilen Merkava uygulayıcıları, özel ahlâk niteliklerine sahip olan az sayıda seçkin kişilerdi ve sürekli oruç tutarak kendilerini gizemci deneyimlere hazır tutmaları gerekiyordu. Bu seçkinlerin yapacağı başarılı bir düşsel yolculuk için her şeyden çok "mühür" olarak tanımlanan bazı büyülü sözlerin ve formüllerin kullanımı zorunluymuştu. Bu büyülü sözler, her bir gök katının kapısında bekçilik yapan melekleri yatıştırmak için gerekiyordu. Hatalı bir "mühür" kullanımı, önemli yaralanmalara, hattâ korkunç ölümlere yol açabilirdi.

Talmud'a göre, Merkava uygulamasına kalkışan dört kişi arasında biri ölmüş, diğeri delirmiş, öteki dinden çıkmış ve yalnızca Rabbi Akiba ben Joseph gerçek bir düşsel deneyime nail olmuştur. Merkava uygulayıcıları kimi zaman "Doğaüstü Dünyanın Gezginleri" olarak da adlandırılırlardı. Bu gizemci akımın en eski iki yazımsal kaynağı; Rabbi Akiba'ya ait olduğu sanılan "Küçük" ve Rabbi Ishmael ben Elisha'ya ait olduğu sanılan "Büyük" metinlerdir. Ayrıca, "Enoch'un Kitabı" ve Tanrı'nın oldukça abartılı antropomorfik (insan biçimli) betimlemelerini içeren "Shi'ur Qoma" (İlâhî Boyutlar) adındaki metinler de Merkava geleneğine aittirler.

Sefer Yetzira

Kabbala geleneğinde III. ve VI. yüz yıllar arasında ortaya çıkmış olan ikinci basamak "Sefer Yetzira" (Yaratılış Kitabı) adlı kitaptır. Sefer Yetzira, büyü ve evrenbilim (kozmojoloji) konusunda bilinen en eski İbranice eser olup evrenin, İbrani alfabesinin 22 harfi ile "Sefirot" adı verilen 10 ilâhî rakamdan yaratıldığını anlatmaktadır. Harfler ve rakamlar birlikte Tanrı'nın evreni yaratırken kullandığı "gizli bilgeliğin 32 yolu"nu oluştururlar.

Sefer Yetzira'nın, hatalı olarak Hz. İbrahim'e ait olduğu da ileri sürülmüştür. Bu nedenle kimi zaman kitabın adı "Otiyyot de Avraham Avinu" (İbrahim Babamızın Alfabesi) olarak geçer.

Yetzira, sonraki dönemlerde Yahudiliği derinden etkileyecek olan "sefirot" kavramını ortaya atmıştır. Çoğul olan Sefirot sözcüğü İbranice'de "sayılar" anlamına gelmektedir. Sözcüğün tekil biçimi "Sefira" ya da "Sephira"dır (yani şifre).

Yetzira'ya göre Sefirot, yaratıcı Tanrı'nın kendini gösterdiği on ayrı oluşum ya da güç olarak yorumlanabilir. "En Sof" adı verilen "Bilinemeyen Sonsuz Tanrı"dan yansıyan on ayrı aşama bulunduğu ileri sürülmektedir. Böylece her sefira, Tanrı'nın ayrı bir yaratıcı niteliğini ifade etmektedir. Kabbala'ya göre her sefira'nın bir başka sefira ile olan bağlantısı yaratılışın ritmini oluşturmaktadır. Kabbala'da, Sefirot'un gizemci yapısı ve kesin işlevi en sık tartışılan konudur. Bu tür spekülasyonların tümüyle

sapkınlık olduğu yolundaki sert eleştirilere karşın, sefira'lar Kabbalacı gizemciliğın temel ilkesini oluştururlar.

Sefira'lar sırasıyla; "keter'elyon" (yüce taç), "halhma" (bilgelik), "bina" (zekâ), "hesed" (sevgi), "gevura" (kudret), "tif'eret" (güzellik), "netzah" (sonsuzluk), "hod" (görmek), "yesod" (temel) ve "malkhut" (krallık) olarak sıralanırlar. Sefira'lara; adımlar, ilkeler, nitelikler, taçlar gibi başka isimler de verilmiştir.

On adet sefira'nın içindeki ilk dörtlü grup evrensel elementleri (Tanrısal Ruh, Hava, Su ve Ateş), kalan altılı grup ise yönleri (Sağ, Sol, Ön, Arka, Yukarı, Aşağı) simgelemektedir. Sefirot ile birlikte alfabenin harfleri, insan bedeninin çeşitli kısımlarına denk gelmekte ve böylece insanı yaratılışın mikrokozmosu biçimine dönüştürmektedir.

Sefer ha-Bahir

Kabbala'nın bir diğer önemli metni, XII. yüz yılda ortaya çıkan "Sefer ha-Bahir" (Parlaklık Kitabı) adlı eserdir. Bu kitabın, ezoterik Yahudi gizemciliği ve genel olarak Yahudilik üzerindeki etkisi derin ve kalıcı olmuştur. Bahir, yalnızca Sefira'ları yaratılışın ve evrenin sürekliliğinin araçları olarak yorumlamakla kalmamış, aynı zamanda "Gilgul" (ruh göçü) gibi kavramları da ortaya atarak yoğun bir gizemci simgecilik katkısıyla Kabbala'nın temellerini güçlendirmiştir. Bahir, aslında Eski Ahit'in geniş kapsamlı bir simgesel yorumudur ve dayandığı temel motif, İbrani alfabesindeki harflerin ses ve biçimlerinin gizemli anlamlarıdır.

Kitabın ilk olarak, XII. yüz yılın ikinci yarısında Fransa'nın Provence bölgesinde ortaya çıktığı sanılmaktadır. Oysa Kabbalacılar Bahir'in çok daha eskiden kaldığını ve ilk uygulamalarının İ.S. I. yüz yılda Rabbi Nehunya ben Haqana'ya ait olduğunu ileri sürerler. Ayrıca, kitapta yer alan bazı ifadelerin ise "Tannaim" adı verilen III. yüz yıl Yahudi bilginlerinden aktarıldığını savunurlar. Orta Çağ'dan kalma el yazmaları üzerinde yapılan nesnel bir değerlendirme Bahir'in yazarının, Doğu'dan Avrupa'ya daha önceden gelmiş bulunan bazı gizemci kavram ve metinleri eserine eklediğini ortaya koymuştur.

İbranice ile Aramice karışımı bir dille yazılmış olan Bahir, oldukça düzensiz ve genellikle bulmacamsı yapısına karşın, yoğun bir gizemci simgeciliği Kabbala'ya ve Kabbala yoluyla da Yahudiliğe başarıyla sokmuştur. Çağdaş Yahudi araştırmacı Gershom Gerhard Scholem, bu gizemci simgeciliği Kabbala'nın Yahudi dinsel düşüncesi üzerindeki en önemli etkisi olarak değerlendirmiştir.

Örneğin Bahir, evrenin yaratılması ve varlığını sürdürmesini gizemli bir biçimde simgeliyen on adet "Tanrısal Oluşum"un bilinen en eski açıklamasını içermektedir. Kendi içinde üç adet üst ve yedi adet alt belirtiyeye ayrılan bu on "söylem" (Ma'amarot), Kabbala'daki ünlü "Sefira'lar" olarak tanımlanmıştır.

Bahir, aynı zamanda, Kabbalacı kuramlar arasına "Ruh Göçü" (Gilgul) kavramı ile Tanrısal yaratma gücünü simgeleyen "Kozmik Ağaç" düşüncesini de eklemiştir. Ayrıca kötülük kavramının da, Tanrı'nın kendisinde bulunan bir temel ilke olduğu da Bahir'de belirtilir. Eserin son bölümü, "Büyük Gizem" (Raza Rabba) adlı eski bir gizemci metinden alıntıdır. Kabbalacılar, Bahir'in içerdiklerini buyruk olarak kabul ederler; oysa Bahir bir çok Yahudi din adamı tarafından sapkın olarak nitelendirilmektedir.

Sefer ha-Temuna

İlk olarak XIII. Yüz yılda İspanya'da ortaya çıkan "Sefer ha-Temuna" (İmge Kitabı), yazarı bilinmeyen İbranîce bir eserdir. Temuna, İbranî alfabesinde bulunan harflere mistik anlamlar yükler ve Tevrat'ın insan gözü ile görülemeyen bazı bölümlerinin olduğunu ileri sürer.

Temuna'nın en önemli katkısı Kabbala'ya "Kozmik Devirler" (Shemittot) kavramını eklemesidir. Buna göre, her kozmik devir, kendine denk düşen Tanrısal niteliklerle uyumlu ayrı birer Tevrat yorumu getirmektedir. Temuna'nın içeriği, Tanrı'nın niteliklerinden "kayra", "yargı" ve "insaf" tarafından yönetilen ilk üç "Shemittot" üzerinde yoğunlaşmıştır. Sonuç olarak, sözü edilen her üç devir ayrı birer Tevrat'a sahiptir ve henüz "yargı" dönemini yaşamakta olan insanlık, Tevrat'ı bir buyruklar ve yasaklar dizisi olarak algılamaktadır. Tevrat'ın Temuna tarafından böyle görelî bir biçimde yorumlanması, XVII. yüz yılda Osmanlı toprakları üzerinde ortaya çıkan ve mesihçi bir akım olan "Sabetaycılık" düşüncesini kuvvetle etkilemiştir. Sabetaycılığın temel kuramı, Tevrat'ın ancak görünürde ortadan kaldırılması ile gerçek amacına ulaşacağı biçimindedir. Temuna'dan kaynaklanan bu kuram, Yahudiliği kesin kuralları olan bir din olarak değil, her farklı devirde ayrı kuralları olan bir inanç olarak görmektedir.

Sefer ha-Zohar

Bazı Kabbalacılar tarafından Tevrat'a rakip olacak ölçüde kutsallık atfedilen ünlü "Sefer ha-Zohar" (Görkemin Kitabı) da ilk olarak İspanya'da ortaya çıkmıştır. Genel olarak, yaratılışın gizemini ve Sefira'ların işlevlerini anlatan Zohar ruh, kötülük ve yaratılış gibi konularda gizemci kavramlar geliştirmektedir. Çoğunluğu Aramîce olan ve XIII. yüz yılda yazılmış olan bu kitap, ezoterik Yahudi Mistisizminin ya da Kabbala'nın klâsik metni olarak değerlendirilmektedir. Yahudi dininde, ezoterik gizemciliğin İ.S. I. yüz yıldan başlayarak işlenmesine karşın, Zohar geleneksel gizemci yaklaşımlara XIV. Yüz yıldan sonra yeni bir canlılık ve hız getirmeyi başarmıştır.

Zohar, yedi ayrı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin en geniş olanı, Eski Ahit'in ilk beş kitabı (Tevrat) ile Ruth ve Süleyman'ın Özdeyişleri bölümlerinde yer alan kutsal metinlerin "içsel" (gizemci, simgesel) anlamlarını işlemektedir. Zohar'da, tümü Simeon ben Yohai (İ.S. II. yüz yıl) ve öğrencilerini merkez alan oldukça uzun vaazlar, kısa söylev ve öyküler yanyanadır. Zohar, yazar olarak Simeon'un adını özellikle vermekteyse de, çağdaş araştırmacılar eserin büyük bir bölümünün Moses de Leon (1250-1305) tarafından yazıldığına ikna olmuşlardır. Yine de, elde bulunan metinde bazı eski mistik yazılardan alıntılarının kullanıldığı olasılığını göz ardı etmemektedirler.

Luria Kabbalası

1492 Yılında İspanya'dan sürülmelerinden sonra, Yahudilerin dünyanın sonu ve mesihin gelişine dair beklentileri giderek yoğunlaştı ve bunun sonucu olarak Kabbala'ya duyulan ilgi büyük ölçüde arttı.

İşte böyle bir manevi ortamda, XVI. yüz yılda Kabbala'nın tartışmasız merkezi durumuna, gelmiş geçmiş en büyük Kabbalacı olarak kabul edilen Isaac ben Solomon Luria'nın yaşadığı, Galile'deki Safed kenti ulaştı.

"Arslan" (ha-Ari) lâkabıyla da anılan Luria, 1534 yılında Osmanlı topraklarında bulunan Kudüs'te dünyaya geldi. Yaşamı hakkında temel kaynak, yazarı bilinmeyen "Ari'nin Yaşamı" (Toledot ha-Ari) adlı bir biyografidir. Luria'nın ölümünden yaklaşık yirmi yıl sonra yazılan ve yayınlanan bu yapıt, Luria hakkında gerçek ve hayalî öğeleri rastgele bir araya getirmiştir.

Toledot'a göre Luria'nın babası erkenden ölmüş ve annesi küçük oğlu ile birlikte Mısır'a, varlıklı ailesinin yanına göç etmiştir. Luria, önceleri dinsel bir eğitim almış ve Yahudi hukukunu (Halakha) incelemiştir. Henüz çok genç iken, ünlü hukukçu Isaac ben Jacob Alfasi'nin "Sefer ha-Halakhot" adlı kitabına yorumlar kaleme almıştır. Luria'nın gençliğinde ticaret ile uğraştığı da bilinmektedir.

Kısa süre sonra Luria'nın tüm ilgisi Yahudi mistisizmi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu dönemde herşeyden elini eteğini çekip, amcasının Nil üzerinde bir adada bulunan evinde yedi yıl kadar yalnız yaşamıştır. Erken dönem Kabbalacılarını inceledikten sonra, zamanla tüm araştırmalarını Zohar'a yönlendirmiş, döneminin en ünlü Kabbalacısı olan Cordovero'nun yapıtlarını okumuştur. Luria'nın ilk yapıtı, Zohar'ın bir bölümü olan "Gizlilik Kitabı" (Sifra di-Tzeni'uta) hakkında yazdığı yorum olmuştur. Bu yorum, tümüyle klâsik Kabbala'nın etkisinde olup, ileride Luria Kabbalası diye anılacak olan özgün öğretisinden hiç bir iz taşımamaktadır.

1570 Yılında Luria, Cordovero'nun öğrencisi olmak için Kabbalacı akımın merkezi haline gelmiş olan Safed'e göç etmiştir. Öğrenciliği sırasında, kendisi de yeni bir sistemle Kabbala dersleri vermeye başlamış ve etrafına çok sayıda öğrenci toplamıştır. Bu öğrenciler arasında, sonradan Luria'nın öğretilerini yazıya dökerek olan Hayyim Vital en yeteneklisi olmuştur. Luria'nın Kabbala öğretisi yalnızca ezoterik bir çevreye yönelmişti, araştırma ve derslerine herkesin katılmasına izin vermiyordu. Zamanının çoğunu öğrencilerinin eğitimi için harcarken, geçinebilmek için o dönemde de Safed'de oldukça canlı olan ticaret uğraşını da sürdürmekteydi.

Luria'nın Safed'e geldiği ilk günlerde, Cordovero'nun çevresinde toplanmış bulunan Kabbalacılar, belirli ritüelleri uyguladıkları farklı bir yaşam tarzı geliştirmişlerdi. Örneğin, Şabbat (cumartesi) günlerinde kırlara çıkarak "Sabbath Kraliçesi" adıyla kişileştirdikleri günü kutlardı. Luria'nın gelişiyle, bu gezintilere "Kavvanot" (meditasyon) ve "Yihudim" (birleştirme) gibi yeni uygulamalar eklendi. Aslında bu ritüeller, ruhların Mesih'in

gelişine kadar içinde yaşamaya mahkum oldukları kirli kabuktan (Kelipot), yani bedenlerinden, manevî olarak sıyrılmayı sağlayan bir tür gûnahtan arınma eylemleriydi.

Luria'nın kişiliğinin güçlü etkisi, Safed kentine yoğun manevî bir atmosfer, mesihçi bir gerilim ve bir yaratıcılık ateşi getirmişti. İçtenlikle dine bağlılık ve dünyadan el etek çekiş Kabbalacıların yaşam özellikleri haline gelmişti. Safed'de yaşayan herkes, Zohar'ın yorumundan hareketle, Mesih'in 1575 yılında Galile'de ortaya çıkacağına inanmıştı.

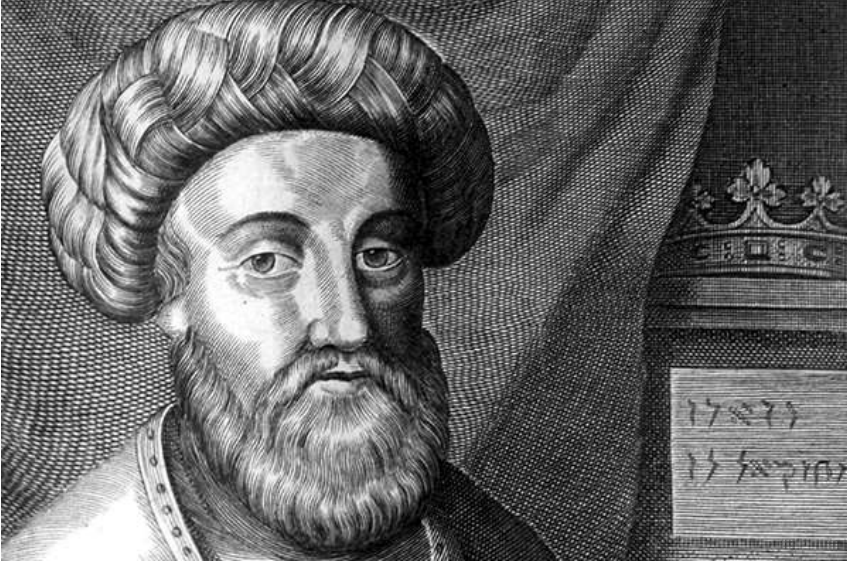
Safed'de yaşadığı kısa süre içinde - ölümüne kadar geçen iki yıl süresinde - Luria, Yahudi mistisizmine yeni unsurlar ekleyen, çok yönlü ve verimli bir Kabbala dizgesi kurmayı başardı. Zohar'ın ilk bölümünün bir yorumunu içeren oldukça kısa bir metnin dışında, kendi öğretisini asla kaleme almadı. Luria, 1572 yılının Ağustos ayında bir salgında yaşamını yitirdi.

Bugün Luria Kabbalası diye bilinen, Luria'nın ölümünden sonra Hayyim Vital tarafından derlenerek yazıya dökülen ve Luria'nın öğretilerini içeren oldukça kapsamlı bir koleksiyondur. Bu yapıt, tüm Yahudi mistisizmini etkileyen yeni bir düşünce akımı oluşturmuştur. Luria Kabbalası, bir yaratılış kuramı ile buna bağlı olarak evrenin giderek yozlaştığı düşüncesini ileri sürer ve özgün uyumu yeniden oluşturmak için pratik bir yöntem önerir. Yaratılış kuramı üç temel kavrama dayanmaktadır: "çekilme" (Tzimtzum), "kapların kırılması" (Shevirat ha-Kelim), "restorasyon, tamirat" (Tiqqun). Sonsuz (En Sof) olan Tanrı, yaratılışa yer açabilmek için, yeni oluşan uzaya yayılan bir ışık biçiminde, kendi içine doğru

çekilmiştir. Sonradan bu sonsuz Tanrısal Işık, sonlu kapların içine hapsolmuş ve gerilime dayanamayan kaplar kırılarak, evrene kötülük ve uyumsuzluk yayılmıştır. Artık dünyayı kötülükten arındırma ve hem kozmosu, hem de tarihi kurtarmak için mücadele etmek gereklidir. "Tiqqun" aşamasında, Tanrı'nın krallığı yeniden kurulacak, ilahî parlaklık kaynağına geri dönecek, Tanrısal Işığın en yüksek formu olarak "ilksel insanı" simgeleyen "Adam Kadmon" yeniden doğacaktır. İnsanoğlu bu süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Zira dualar sırasında uygulanan çeşitli "kavannot"lar ve sözcüklerin gizli kombinasyonlarının mistik söylenişleri, ilksel uyumun yeniden kurulmasına ve "Tanrısal İsmi" yeniden birleştirmeye yöneliktir.

Luria Kabbalası'nın etkisi büyük olmuştur. Hem XVII. yüz yılda gelişen Sabetay Sevi akımı, hem de XVIII. yüz yılda ortaya çıkan aşırı sofı ve gizemci Hasidizm akımı üzerinde önemli bir rol oynamıştır.

Sabetay Sevi

1626 Yılında İzmir'de dünyaya gelen Sabetay Sevi, genç yaşlardan başlayarak kendini Yahudi mistisizmine, Kabbala'ya kaptırmıştı. Bilincini yitirdiği, coşkulu dönemler yaşıyordu. Güçlü kişiliği ile çevresine bir çok mürit toplamayı başarmıştı. Henüz yirmi iki yaşında iken, Kabbalacı yorumlara dayanarak, kendisinin beklenen mesih olduğunu ilân etti.

Gelişmelerden huzursuz olan hahambaşılık, Sevi'yi İzmir'i terk etmeye zorladı. Sevi önce eski bir Kabbala merkezi olan Selânîk'e, sonra İstanbul'a gitti. Başkent'te, saygıdeğer ve ünlü bir vaiz olan Abraham ha-Yakini ile karşılaştı. Yakini'nin elinde Sevi'nin mesih olduğunu doğrulayan Kabbalacı bir kehanet belgesi vardı. Kısa süre sonra İstanbul'dan da ayrılan Sevi, önce Kudüs'e ve sonra

Mısır'a gitti. Kahire'de Osmanlı valisinin hazinedarı olan güçlü ve varlıklı Raphael Halebi'yi kendi davasına inandırdı.

Malî destek sağlamış olarak, yandaşlarından oluşan bir maiyet ile Kudüs'e muzaffer bir biçimde geri döndü. Burada, Gaza'lı Nathan adında yirmi yaşlarında bir öğrenci, Yahudi geleneklerinde yer alan "Mesih'in Müjdecisi" rolünü üstlendi. Nathan, coşku içinde, İsrail devletinin yeniden kuruluşunun çok yakında gerçekleşeceğini ve Sevi'nin zaferi ile dünyanın kurtulacağını herkese duyurdu. Nathan, Kabbala hesaplarına dayanarak, kıyamet günü için 1666 yılını bildirdi. Ancak, Kudüs hahamları tarafından tehdit edilen Sevi, 1665 yılında sevinçle karşılandığı İzmir'e geri döndü. Bir kaç yıllık süre içinde, Sabetaycılık akımı hızla güçlenerek Venedik, Amsterdam, Hamburg, Londra ve bazı Kuzey Afrika kentlerine kadar yayıldı.

1666 Yılı başlarında, İstanbul'a giden Sevi, Osmanlı yetkilileri tarafından tutuklandı. 16 Eylül günü Edirne'de Padişah'ın huzuruna çıkarıldı. Önceden ölümle tehdit edildiği için, Sevi din değiştirerek Müslüman olmayı kabul etti. Padişah, Sevi'nin adını Mehmet Efendi olarak değiştirdi ve yüksek bir maaşla kapıcıbaşı görevini verdi. Ancak, bu din değiştirme olayı, müritlerinin çoğunu hayal kırıklığına sürükledi. Zamanla itibarını yitiren Sevi, sürgün olarak gönderildiği Arnavutluk'ta 1676 yılında öldü.

Sevi'yi din değiştirmesine karşın terk etmeyerek etrafında toplananlardan oluşan Sabetaycılık adı verilen akım, Sevi'nin dinsel yetkileri hakkındaki aşırı iddiaları ile sonradan din değiştirerek Yahudi inancına ihanet etmesi çelişkinsini giderme

abası içindedirler. Sadık Sabetaycılar, Kabbalacı bir yaklaşımla, Sevi'nin din değiştirmesini mesihliğinin gerçekleşmesi için atılması gereken son adım olarak yorumlarlar. Bu nedenle, önderlerini izleyerek Müslümanlığa geçmişlerdir. Bu dönmeler (din değiştirenler) için, kişinin kendini kalpten Yahudi hissetmesi önemlidir ve görünürde uygulanan Müslümanlığın ve biçimsel eylemlerin değeri yoktur. Zohar'ın Luriacı yorumundan yola çıkarak, bir çeşit "Kutsal Günah" kuramına ulaşan Sabetaycılar, Torah'ın amaçlarının tam olarak gerçekleşmesinin ancak, manevî olmayan eylemler sonucunda Torah'ın görünüşte ortadan kaldırılması ile olanaklı olacağını ileri sürerler.

Hasidizm

Eğer engellenmemiş olsaydı, Sabetaycılığın Yahudi dininin sonunu getireceğini ileri süren din tarihçileri bulunmaktadır. Sabetay Sevi'ye odaklanan mesihçi beklentilerin yarattığı düş kırıklıklarına karşın bu akım, yalnızca bazı ileri görüşlü din adamlarının teozofik amaçlarını yanıtlamakla kalmayıp, Talmudistlerin kuru yorumlarıyla yetinmeyen ve yönetici sınıfların sosyo-ekonomik baskısından bunalan Yahudi kitlelerinin gereksinimlerini de karşılamıştır. Benzeri bir durum Litvanya, Belorusya ve Ukrayna topraklarını da içeren Lehistan Krallığı için de geçerli olmuştur. XVIII. Yüz yılda ortaya çıkan ve Luria Kabbalasını kendi düşünsel kuramlarının temeli olarak alan Hasidizm akımı Lehistan'da etkin olmuştur.

Hasidizm, olası en düşük düzeyde bir örgütlenme ile yoğun biçimde propaganda ve vaaz yöntemlerini kullanan, bilgili üyelerden oluşan küçük gruplara dayanan bir kitle akımıdır. Söylentilere göre, Hasidizm akımının kurucusu "İyi Adın Üstadı" (Ba'al Shem Tov - Tanrı'nın dile getirilemez adını bilen kişi) lâkabıyla tanınan Israel ben Eliezer'dir. Eliezer 1700 dolaylarında dünyaya gelmiş ve 1760 yılında Güney Polonya'da ölmüştür. Kendi döneminin ortodoks Yahudiliği hakkında iyi bir eğitime sahip olmamasına karşın, olağanüstü manevî nitelikleri olan ve yalnızca sıradan insanları değil, entellektüel kesimi de yandaşları arasına alabilen etkileyici bir kişiliğe sahipti. Hakkındaki efsanelerin yoğunluğu, büyük olasılıkla hiç bir zaman sistemli biçime dönüştüremediği kişisel öğretisi üzerine ayrıntılı bilgi edinmeyi engellemiştir. Doğu Avrupa Yahudiliğinde XVIII. yüz yılda etkinlikleri giderek yoğunlaşan gezgin vaizlerin yöntemlerinden

esinlenen Eliezer, öğretisini yaymak için, gündelik yaşamdan ve folklordan aktardığı öyküleri kullanarak kutsal metinleri yorumlama yöntemini benimsemişti. Bu yöntem Hasidizmin değişmez niteliklerinden biri olacaktır. Ancak, akımın tüm otantik kuramlarının ve öğretilerinin, bu tür öykü ve fıkralara yansıdığını düşünmek abartılı bir yaklaşım olur. Temel öğreti çalışmaları, Hasidik hahamlarca Torah üzerine verilen haftalık vaazlarda ve ritüellerde ifadesini bulur. Neredeyse her haham, kendine özgü ekleme ve yorumlarla Hasidik öğretiyi etkilemiştir. Bu nedenle, akımın ilk üç nesli kapsayan dönemde, Hasidizm öğretisi büyük ölçüde çeşitlenmiş ve farklılaşmıştır. Yine de, Hasidizm akımının ortak temel çizgilerini belirlemek olanaklıdır.

Kuramsal olarak, Hasidizmin kökleri Luria Kabbalasından çıkmaktadır. Ancak, Hasidizme özgü olan kavram "Tanrı ile birlikte olmak" (Devequt) kavramıdır. Devequt, tüm Yahudiler için bir amaç ve değişmez bir görevdir ve her koşul altında insan varlığının tümüyle manevî değerlere dayanmasını gerektirmektedir. Bu gereklilik, Kabbala'nın düşünsel kavramlarının yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılar. Tüm ağırlık, inanan kişinin iç yaşamına verilmelidir. Kozmik dramın sahnesi artık Sefira'lar evreni değil, insanın iç yaşantısıdır. Buna ek olarak Hasidizm, Luriaci "restorasyon" (Tiqqun) öğretisinin bir parçası olan diğer bir gerekliliği de toplumsal bir gerçeklik biçimine dönüştürür: grubun dinsel yaşamı ve örgütlenmesinin merkezine, tartışılmaz bir yetkeyi, doğaüstü güçleri olan bir önderi, "Tzaddik"i yerleştirir. Böylece Hasidizm, başarılı olduğu her yörede, tartışmasız bir manevî yenilenme yaratmıştır. Oysa madalyonun diğer yüzü, giderek kişisel kültler biçimine dönüşen hahamlar arası çekişmelerin varlığını, Hasidik toplulukların kendilerini çevreleyen toplumdaki soyutlandığını, bunun yarattığı kötü sosyo-ekonomik

koşulları ve kendilerini soyutlayan Yahudilere karşı oluşan düşmanlığı ortaya koymaktadır.

İlk günlerinden başlayarak Hasidizm, Sabetaycılığın etkisiyle aşırı hassaslaşan resmî Talmudçu Yahudi yetkililerinden büyük direnç görmüştür. Hasidizm yandaşlarının ritüelik kurallara sıkı sıkıya bağlı davranışları, "Rakipler" (Mitnaggedim) tarafından kabul edilemeyecek bazı özellikler göstermekteydi: Tzaddik'e koşulsuz boyun eğmeleri, sinagoglara devamsızlık yaparak kendi aralarında toplanmaları, dinsel törenlerin değiştirilmesi, gündelik giysilerle dua edilmesi, Talmud'un incelenmesi yerine gizemci meditasyonun yeğ tutulması bu özelliklerin önde gelenleriydi. Yine de, Hasidizm ile Talmudizm arasındaki bu çekişme bir bölünmeyle sonuçlanmadı. Üç nesil boyunca süren çekişme yerini, açıkça dile getirilmemiş, kendiliğinden bir uzlaşmaya bıraktı. Ancak, iki taraf da aralarındaki farklılıkların silinmemiş olduğunun bilincindeydiler. Varılan bu uzlaşma, genel olarak Hasidizmin yararına olmasına karşın, Hasidizmin eğitim konusunda bazı tavizler vermesine yol açtı.

Hasidik grupların iç örgütlenmeleri, II. Dünya Savaşının Doğu Avrupa Yahudiliği üzerindeki yıkıcı etkilerine karşın, ayakta kalabilmelerini sağladı. Savaş sonrasında, tüm önemli Hasidizm merkezleri Amerika'ya taşınmak zorunda kaldı. Hasidizm, hem ekonomik nedenler ile, hem de Sionizm'e ve İsrail Devletine karşı neredeyse düşmanlığa varan tutumundan dolayı, Filistin yerine Amerika'yı tercih etti. Bu gün, Amerika'da Hasidizme bağlı en ünlü ve en etken grup, merkezi New York'ta bulunan ve Rusya'daki tanınmış Lyubavichi Hasidizm okulundan adını alan Lubavitcher'lerdir.

Sonuç

Çağdaş Yahudiliğin manevî yaşamı ve düşünceleri üzerinde Kabbala'nın oynadığı rol, eskiye oranla bir hayli azalmış olmasına karşın, hiç de azımsanacak bir düzeyde değildir. Bugün, gerçek anlamıyla yaşayan bir Kabbalacı akımdan söz etmek olanaklı değildir. Yine de, Abraham Isaac Kook (1865-1935) gibi yazarların kişisel çabaları hâlâ etkili olmaktadır. Ayrıca, iki Dünya Savaşı arası dönemde "Batılılaşmış" Yahudiler üzerinde güçlü bir etki yaratan Martin Buber'i (1878-1965) ve dinsel düşüncenin reformu konusunda Hasidizm propagandası içeren çalışmalarını belirtmek gereklidir. Polonyalı bir Yahudi olan Abraham Joshua Heschel (1907-1972) de önemli etkinliğe sahip kişilerdendir.

Yahudi gizemciliği, Yahudiler dışındaki ulusların düşünsel yaşamları üzerinde de etkin olmuştur. Özgün amaçlarından saptırılan Kabbala, Yahudiliğin sınırlarını aşmış, Rönesans döneminden başlayarak Hıristiyan toplumunda da bazı düşünce akımlarının doğmasına yol açmıştır. "Hıristiyan Kabbalası", İspanya ve İtalya'da din değiştirip Hristiyanlığı kabul eden Yahudilerin etkisiyle, XV. yüz yılda doğmuş ve Kabbalacı belgelerde Hristiyan inancının gerçeklerini bulduğunu ileri sürmüştür. Böylece, bir çok Hıristiyan Hümanist düşünür, Yahudi gizemciliği ile uğraşmaya koyulmuş ve bazıları Kabbala hakkında geniş bir bilgiye ulaşabilmiştir. Bu kişiler arasında Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494), Egidio da Viterbo (1465-1532), Johannes Reuchlin (1455-1522) ve Guillaume de Postel (1510-1581) en önde gelenlerdir. Reuchlin'in kaleme aldığı "De Arte Cabbalistica" (1517) adlı yapıt, Yahudi olmayanların anlayabileceği bir dille yazılmış olan ilk Kabbala açıklama kitabıdır.

XVI. Yüz yıldaki gizlici (okült) düşünüler, XVII. ve XVIII. yüz yıllardaki doğa felsefesi, Masonluğun ideolojisini renklendiren bazı motifler ve günümüzde yeniden gündeme gelen gizlici ve teozofik kuramların tümü Kabbalaya odaklanmışlar, gerçek anlamını ve ruhunu yakalayamamışlar da, ondan aktarmalar yapmışlardır.

Kaynakça

- tr.wikipedia.org
- hermetics.org
- ezoterika
- sabatay.wordpress.com

Derleyen
Ferruh Dinçkal

KABBALA

ekitap.ayorum.com